

GYSBERT

Ha Google, ferstiesto my?

'Kijk deze oude foto over jou', appte beppe my, mei sa'n link linkje derby. Seis wurden, en noch wie it de hacker slagge om in taalflater te slaan. Dan doel ik net iens op it ferkearde foarsetsel, mar foaral op de taalkar: ús beppe soe my noait yn it Nederlânsk appe. Handich dus eigentlik, dat it Frysk digitaal efferint.

In scammer sil krekt wat betider út bêd moatte as er in Fryskprater bedonderje wol. Beppe hat ûnderwilens in nij wachturd en ik leau net dat er slachtoffers fallen binne. Ik tink ek dat de trochsneed Frysktalich âlder noait falle sil foar de ynmiddels wolbekende 'Hoi pap, dit is mijn nieuwe nummer'-phishingtrúk. Us heit soe ommers raar opsjen at ik him ynienens pap neam. Skeelt dat even.

Oan de oare kant hat it digitaal efterbliuwen fan it Frysk fansels ek syn kearside. Foar it behâld is it wichtich dat it Frysk ek digitaal brûkt wurde kin, en dêr falt echt noch wol wat te winnen. Wa't bygelyks in Frysk mailsje opstelt, krijt ûnder elk wurd in read lyntsje. By Word sit der net standert in staveringsjek op. En wa't yn it Frysk appt, kin de autokorreksje mar better sa gau mooglik útsette. Ek om dy reden krijst soms nuvere berjochten fan beppes.

No't ik hjir sa oer prakkesearje, moat ik tinke oan âldomke L. Dy fertelde my in skoftke lyn dat er yn 'e grien-oranje supermerk west wie om it goedkeapste kratsje bier te sykjen. Doe't er in meiwurker om hulp frege, pakte dy de tillefoan der by en tsjoende Google Vertalen derfoar (it sil ien fan de nij oanstelde Oekraïners west ha). Gelieve in de telefoan te praten, waard him dúdlik makke. Mar neffens omke koe de tillefoan der gjin súkela fan meitsje. Persoanlik fermoed ik dat er yn it Frysk praten hat. En dat kin dus net. Hoewol't je yn Google Vertalen sûnt 2016 wol skreaune teksten fan en nei it Frysk oersetse kinne, be-

grypt de masine it sprutsen Frysk noch net. Lykas gâns hacker hat sels it almachtige Google ús minderheidstaaltsje dus noch net yn 'e fingers.

Dochs steane de ûntwikkelingen op digitaal mêd net stil. Op it stuit wurdt der wurke oan in database fan (yn)sprutsen Frysk. It is in gearwurking fan Mozilla Common Voice en in hiele rige Fryske ynstânsjes. It idee is ienfâldich: frijwilligers krije sintsjes foarlein (gearstald troch de Fryske Akademy) en sprekke dy yn op 'e laptop of tillefoan. Masines kinne dêrtroch leare hoe't Fryske minsken echt sprekke. Elkenien kin in stimke bydrage. Wat ik moai fyn, is dat dizze database foar elkenien fergees tagonklik wurde sil.

'Wa't yn it Frysk appt, kin de autokorreksje mar better sa gau mooglik útsette'

Dêrtroch kinne ek lytse bedriuwen straks mei spraaknei-tekst-tapassingen oan de slach en hawwe bedriuwen fan it formaat Google net in monopoalje. Kinste er dus mar op rekkenje dat we oer in skoftke Frysk prate kinne tsjin allerhande apps, de auto, kuolkast, of soarchrobot.

De Amazon Alexa's fan moarn sille wy miskien dus wol freegje kinne om 'in noflik deuntsje by it middeisiten'. Foar no is dat noch eefkes takomstmuzyk. It Frysk docht it wat kalmer oan mei sokke ûntjouwingen, mar sa slim is dat ek wer net. Us omke is úteinlik slagge mei hannen en fuottenwurk. Lokkigernôch binne wy sels ek noch meartalich ynsetber.

pgzijlstra@live.nl

Pieter Zijlstra (22) is ûnder de namme Gysbert ús nije Fryske kollumnist. Hy wiksellet op dit plak om de wike ôf mei Pieter de Groot.

Theatermaker Romke Gabe Draaijer was 27 jaar toen hij uit de kast kwam, terwijl hij sinds zijn 10de weet dat hij op mannen valt. Waarom duurde het zo lang? Daarover maakt hij bij Tryater een coming-of-age-sprookje.

KIRSTEN VAN SANTEN

Queer

theatermaker op zoek naar 'de verloren tijd'

Hij was 25, logeerde bij zijn ouders in Molkwerum, keek zichzelf aan in de spiegel en durfde het voor het eerst zachtjes, heel zacht, te zeggen: ik ben homo. Het duurde nog twee jaar voordat Romke Gabe Draaijer, acteur en theatermaker, inmiddels 32, het ook aan zijn ouders en vrienden durfde te vertellen. Hij speelde in die tijd een voorstelling met het 'jonge honden gezelschap van Tryater', de Prutsers. Hij vroeg zijn collega's, die ook zijn vrienden zijn, na afloop van een repetitie om te gaan zitten, op het toneel van de grote zaal van schouwburg De Lawei in Drachten en las ze een brief voor. Romke Gabe bleek zich ten onrechte schrap te hebben gezet voor negatieve reacties, er was eigenlijk geen vuiltje aan de lucht, iedereen was aardig voor hem, iedereen wilde eigenlijk wel weer verder repeteren. Nu, vijf jaar later, kan hij lachen om zichzelf. „Ik wie eins misledige dat ik net in bytsje mear wjerstân krige! Haha!”

Het is een fenomeen waarop hij tijdens zijn artistiek onderzoek onder bijna vijftig queers in Friesland vaker stuitte – dat degene die uit de kast kwam op 'gedoe' rekende, maar dat dat reuze meeviel. „It siet dus yn my! Ik haw wifke, treuzele, fierstente lang wachte, mar dat wie nearne foar nedich.”

Het resultaat noemt hij 'verloren tijd'. Er zijn jaren voorbijgegaan waarin hij zichzelf had 'kunnen' leren kennen, zijn seksualiteit en gender had kunnen verkennen, maar nee,

in plaats daarvan stak hij zijn energie in het voldoen aan rolpatronen en verwachtingen. Romke Gabe speelde lange tijd dat hij hetero was. En, gekoppeld aan die verloren tijd, is er een gevoel van spijt en van schaamte. Wanneer hij nu naar zichzelf kijkt, denkt hij wel eens: jeetje, jongen, wat heb jij het moeilijk gehad!

Maar sinds zijn coming-out is er veel ten goede veranderd. Hij is naar Utrecht verhuisd, woont er samen met zijn geliefde, maakt iepenloftspullen, speelt in stukken van Tryater en komt volgende maand met zijn eerste eigen professionele voorstelling: *Pinokkio lost time*, een coming-of-age-sprookje voor iedereen vanaf 14 jaar. Het wordt een beeldende, multidisciplinaire voorstelling, met mime en muziek, losjes gebaseerd op het klassieke verhaal over de houten marionet die, langzaam en wiebelend op zijn benen, verandert in een mens van vlees en bloed.

HAND IN HAND LOPEN

Kantelmomenten – daar was Romke Gabe in de interviews naar op zoek. Nu staan die allemaal geschreven op briefjes, grote vellen papier en post-its die op de muren hangen in het kantoortje dat hij zijn bunker noemt, ofwel: de binnenkant van zijn hoofd. Hier, op de bovenste verdieping van het Tryatergebouw in Leeuwarden, krijgt zijn voorstelling langzaam gestalte, hij destilleert thema's uit de gesprekken, legt verbanden, zoekt

Galeriehouders onaangenaam verrast

PATRICIA KOLTHOF

GRONINGEN Galerie Block C in Groningen houdt de deuren tijdelijk dicht. Kunstenaar Marnix Sixma mocht daar exposeren, maar besloot alleen een tekst te laten zien.

Een onaangename verrassing voor de galeriehouders: „Wij zijn verantwoordelijk voor wat we onze bezoekers laten zien.” Sixma (31), geboren in Leeuwarden maar wonend in Groningen, zou van 14 januari tot en met 18 februari zijn werk tonen in Block C. Voor zijn expositie *Gelieve het werk niet aan te raken* besloot hij niets te laten zien, behalve een

tekst. Hierin staat onder meer dat de ruimte van Block C gevuld is met de ideeën en gedachten van de kunstenaar. Hij presenteert dus iets wat niet zichtbaar is.

Op de site schrijven de galeriehouders dat ze de nieuwe kleren van de keizer exposeren. „We vonden het lastig om een positie in te nemen, maar we hebben besloten de tentoonstelling te staken”, zegt Marinus Augustijn. „We willen Marnix niet beschadigen want we vinden hem een goede kunstenaar die juist in het minimale erg sterk kan zijn”, voegt Agnes Scholte toe.

De eigenaren vinden alleen niet dat de kunstenaar hun ruimte nodig

heeft om zijn punt te maken. Augustijn: „Wij geven kunstenaars de volledige vrijheid en proberen ze zo goed mogelijk van dienst te zijn. Maar wij zijn verantwoordelijk voor wat we onze bezoekers laten zien.”

Sixma was een van de genomineerden voor het Hendrik de Vriestipendium in december. In de bijbehorende expositie stond op een grote witte muur een aantal keer in piepkleine letters de tekst 'here I am'. In 2020 deed hij mee aan een expositie bij kunstplatform TAC Eindhoven. Daar hing hij de ruimte vol gekleurde post-its met de zin: 'We're sorry for the inconvenience'. Hij vindt het een bijzondere situ-

Romke Gabe Draaijer voor de muur in zijn 'bunker': de binnenkant van zijn hoofd. FOTO HOGE NOORDEN/JAAP SCHAAF

parallelen, een rode draad. Hij ontdekte dat het voor veel, misschien wel voor alle lhbtq+ers ongemakkelijk voelt om in Leeuwarden hand in hand te lopen. „Dat voelt altyd als in statemint.” Als hij zijn vriend naar het station brengt en hem kust, kijkt Romke Gabe nog even snel om zich heen. Dat soort dingen.

In het Noorden heerst de opvatting van: we zijn allemaal gelijk en doe maar normaal. Dat klinkt fijn en relaxed, maar is het niet. Geagiteerd: „Wy binne net allegear itselde!” En dan zijn er ook nog de oude hetero-nor-

matieve verwachtingspatronen over mannelijkheid, hoe een man eruit hoort te zien. O ja, en nog iets: als je eenmaal uit de kast bent gekomen, blijft het vaak bij dat ene gesprek. Terwijl er genoeg is om over te praten, om op te reflecteren, om uit te diepen.

GRIJS GEBIED

Zijn voorstelling is een manier om queer-zijn in Friesland zichtbaar te maken, zegt Romke Gabe, om het onderwerp bespreekbaar te maken, maar betekent voor hemzelf ook een zoektocht naar zijn eigen beeldtaal. In *Pinok-*

“**WY BINNE NET ALLEGEAR ITSELDE!**”

kio laat hij ‘de hiërarchie van de tekst’ los. Hij werkt vanuit zijn onderzoeksresultaten. Het is ontzettend spannend (want ongewis) om vanuit een grijs gebied te werken, zegt hij, om het niet-weten als uitgangspunt te nemen. Maar, weet hij ook, dat is precies waar de diamanten liggen. Daar vertrouwt hij op.

Pinokkio lost time (14+) is een meertalige, deels Engelstalige voorstelling. Te zien van 16 t/m 19 februari bij Tryater in Leeuwarden. Wellicht volgt een landelijke tournee. Kaarten: 10 euro. Zie ook: tryater.nl

door expositie: he-le-maal niks te zien

‘Jammer dat ze de beslissing voor de toeschouwer nemen’

atie, al voelt het een beetje als een valse start. Zeker omdat het zijn eerste solotentoonstelling is; een belangrijk moment voor de kunstenaar. „Ik sta er dubbel in. Ik respecteer hun besluit, maar ben het er inhoudelijk mee oneens. Ik vind het jammer dat ze de beslissing voor de toeschouwer nemen.”

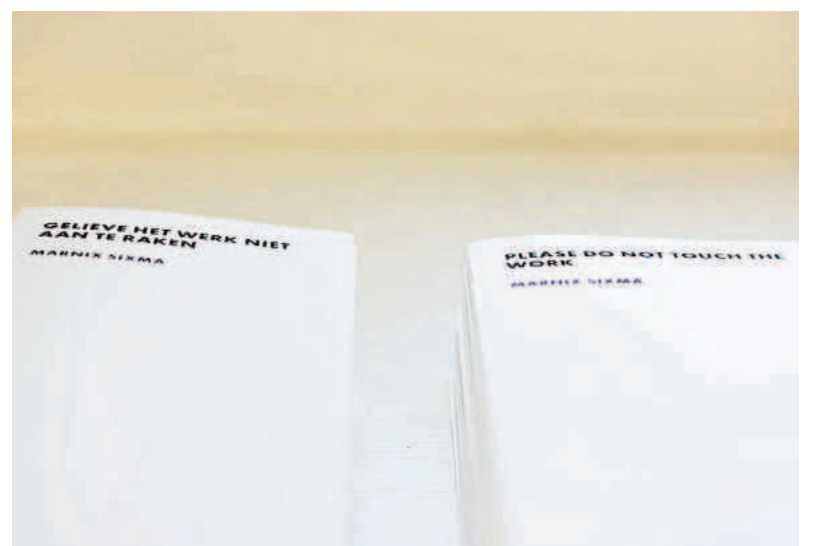
De expositie van Sixma geeft een kritische blik weer op wat kunst is. „Ik ben iemand die minder produceert in de fysieke vorm. Daardoor kan ik niet elke week op Instagram laten zien wat ik maak, terwijl ik heus bezig ben. Maar dat wordt wel verwacht. Het gaat over de spanning tussen aanwezigheid en afwezigheid. Waar houdt kunst op? Daarom was ik zelf niet bij de opening en is de tekst geschreven door David Strobant, en niet door mij.”

De galeriehouders vinden het lastig dat de boodschap in de expositie *Gelieve het werk niet aan te raken* op zoveel verschillende manieren te interpreteren valt. Augustijn: „Als er

niets te zien is, kan het van alles zijn. Het zou zelfs een solidariteitsverklaring kunnen zijn aan leeggeroofde musea in Oekraïne.”

De opening van de expositie ging door en is goed bezocht. „Maar het voelde voor ons niet goed.” Op 18 februari, de geplande laatste dag van de tentoonstelling, gaat Block C open. ‘Wie wil, kan komen komen vaststellen dat er inderdaad niets te zien is en ons eventueel aanspreken op dit besluit’, staat op de site.

Sixma beraadt zich over hoe het verder moet. „Ik wist dat het controversieel zou zijn. Ik hield rekening met de mogelijkheid, maar het is alsnog een verrassing.”

De tekst van Marnix Sixma op zijn expositie *Gelieve het werk niet aan te raken*.